

Prof. dr hab. Bernadeta Niesporek-Szamburska
Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej
Wydział Filologiczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach

OCENA

DOROBKU NAUKOWEGO, DYDAKTYCZNEGO I ORGANIZACYJNEGO

DR HAB. PROF. UO JOLANTY NOCOŃ W ZWIĄZKU Z PROJEKTEM NADANIA JEJ

TYTULU NAUKOWEGO PROFESORA

Ogólna charakterystyka

Dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Uniwersytetu Opolskiego od 1988 roku. To absolwentka tej uczelni, związała się nią jako pracownik po kilkuletniej pracy w zawodzie nauczyciela polonisty (od 1983 roku, pracowała jako nauczyciel języka polskiego w kilku szkołach podstawowych, a także jako asystent w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli). Od początku swej drogi naukowej była związana z Zakładem Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej w Instytucie Filologii Polskiej – obecnie Zakładem Polonistyki Stosowanej w Instytucie Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego, gdzie pracuje od 1991 roku, a od 2002 roku kieruje nim (zakładem). Z biegiem lat – jeszcze w Instytucie Filologii Polskiej – została doceniona jako sprawny organizator, powierzono jej bowiem funkcję wicedyrektora (w latach 1996-2002 oraz 2009-2012), a od października 2016 roku – funkcję dyrektora Instytutu Polonistyki i Kulturoznawstwa UO.

Najogólniej można powiedzieć, że Pani Profesor, z wykształcenia polonistka językoznawczyni – od początku swej kariery naukowej łączy zainteresowania lingwistyczne – w tym stylistyczne – z dydaktycznymi. Zaczynała karierę zawodową jako nauczyciel, co pewnie wpłynęło na decyzję o uzupełnieniu kompetencji lingwistycznych o obszar związany z diagnozą pedagogiczną oraz z pomiarem dydaktycznym (ukończyła w tym zakresie studia podyplomowe). W zgodzie też z pierwszymi doświadczeniami zasadniczym obiektem badań uczyniła lingwodydaktykę oraz stylistykę tekstu i dyskursu (w tym: dyskursu edukacyjnego) – oglądanych z różnych perspektyw, opisywanych z zastosowaniem zróżnicowanych metodologii i różnie funkcjonalizowanych.

Jolanta Nocoń – doktorantka Profesora Stanisława Gajdy, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie dysertacji *Podręczniki do nauki o języku w aspekcie dydaktycznym i językowym* (1996), a doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa – na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i monografii *Podręcznik szkolny w dyskursie*

dydaktycznym – tradycja i zmiana (2009). Za tę drugą monografię otrzymała w 2011 roku nagrodę naukową w dziedzinie językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha, przyznaną przez Polską Akademię Nauk, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych. Tematykę książki „profesorskiej” stanowi *Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy* (2018).

Już te główne osiągnięcia wskazują na konsekwencję badawczą, a jednocześnie na nieustanne poszukiwanie nowych problemów w szeroko zakreślonej przestrzeni eksploracyjnej.

Pierwszy Jej tekst – artykuł naukowy – został opublikowany w 1988 roku i dotyczył badań osiągnięć uczniów w zakresie sprawności językowej, można powiedzieć, że zapowiadał profil badawczy Pani Profesor oraz stanowił zapowiedź jej przyszłych zainteresowań. Zawartość obszernego zestawienia bibliograficznego, dołączonego zgodnie z regulaminowymi wymogami do wniosku o przyznanie tytułu naukowego profesora, dostarcza bowiem dowodów na to, iż artykuł sygnalizował zwrócenie się w stronę lingwodydaktyki i sprawności językowej młodych użytkowników języka, co niewątpliwie stanowiło dobry wybór i rzetelną materię dla młodego badacza.

Na dorobek naukowy dr hab., prof. UO Jolanty Nocoń składa się w sumie 88 publikacji; mieszczą się w nim:

- 3 monografie autorskie, w tym 2 przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora habilitowanego,
- 8 redagowanych lub współredagowanych tomów zbiorowych,
- 50 artykułów i rozdziałów w tomach zbiorowych,
- 23 artykuły w czasopismach recenzowanych,
- 4 recenzje,
- udział w 59 naukowych konferencjach polskich, międzynarodowych i zagranicznych (3 – w dyskusjach panelowych).

Do tego należy dodać 5 recenzji rozpraw doktorskich, 11 recenzji dorobku habilitacyjnego, trzykrotny udział w postępowaniach habilitacyjnych oraz 11 tekstów i prac o charakterze popularnonaukowym.

Składnikiem ocenianego dorobku jest też udział dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń w grantach/projektach – Pani Profesor brała udział w 6 projektach i grantach – w 2 indywidualnych oraz w 4 – zespołowych. W tym: 3 granty badawcze realizowała przed habilitacją oraz 3 po habilitacji. Kierowała trzema projektami: „Style współczesnego języka

polskiego” w latach 2010-2013; „Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle nowej podstawy region II” w latach 2012-2015; „Diagnoza przedmaturalna z języka polskiego” w roku 2014. Ponadto była ekspertem polonistycznym w projekcie wdrażającym na zlecenie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej („Pilotaż nowych egzaminów maturalnych” – 2014-2015) realizowanym w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, kierowała też dwoma projektami w ramach badań statutowych.

Na specjalne wyróżnienie zasługuje kierowanie przez Jolantę Nocoń badawczym projektem zespołowym nr NN104 378640 „Style współczesnego języka polskiego” (2010-2013) oraz grantem realizowanym na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego: „Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle nowej podstawy region II” (IBE/26/D/2012).

Rezultatem pierwszego – w którym Pani Profesor kierowała pracą 12 naukowców z trzech uniwersytetów (UWr, UŚ i UO) i który sama wskazuje jako najważniejsze osiągnięcie, jest obszerna monografia zbiorowa *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej* (Kraków 2013) – praca o nieocenionej wartości poznawczej, zawierająca syntezę badań nad stylami współczesnego języka polskiego, a także rejestrująca zmiany w metodologii badań stylistycznych oraz w procesach stylotwórczych i odmianach stylistycznych języka polskiego. Kierowanie badaniami oraz współtworzenie wysoko notowanego, chętnie recenzowanego i często cytowanego opracowania budzi respekt głębokością ujęcia oraz umiejętnością prowadzenia zespołowych poszukiwań naukowych.

Z kolei drugi projekt (na zlecenie IBE) zadziwia rozległym zakresem poszukiwań: projekt obejmował kompleksowe badanie uczniów trzech klas gimnazjum (w liczbie ok. 6 tysięcy w powierzonym do zbadania regionie – województwach: wielkopolskim, lubuskim, dolnośląskim, opolskim, śląskim, łódzkim), nauczycieli języka polskiego, innych pracowników szkoły (dyrektorów, bibliotekarzy) i rodziców uczniów. Pani Profesor kierowała zespołem, w skład którego wchodziłi pracownicy naukowcy z kilku uczelni (UAM w Poznaniu, UKW w Bydgoszczy, UŚ w Katowicach, UO) oraz zespół nauczycieli.

W obu projektach wykazała się jako w pełni dojrzały organizator nauki oraz badacz (sama była autorką opracowań, współautorką narzędzi badawczych oraz raportu z badań w regionie II, a także autorką analiz i wniosków z przeprowadzonych w ramach projektu badań).

Dorobek Pani Profesor jest powiększany równomiernie: liczba publikacji przed uzyskaniem habilitacji wyniosła – 40, a po habilitacji – 49. Jest to więc dorobek pod względem liczbowym bogaty. Można w nim dostrzec systematyczność badawczą, a w konsekwencji – zrównoważony i harmonijny rozwój naukowy. Dorobek wyraźnie ukazuje recenzentowi

dojrzałą, odpowiedzialną, kreatywną badaczkę, podchodzącą z pełną świadomością do istoty zadań pracownika naukowego i z zaangażowaniem realizującą etos naukowca.

Jak widać z zestawienia ankietowego, dorobek jest też zróżnicowany pod względem uprawianych form genologicznych dyskursu naukowego: są to monografie, artykuły, studia, recenzje, raporty, ekspertyzy, poradniki. Jest również nośny poznawczo, znaczący, wielowymiarowy, zasobny w innowacyjne myśli, tematyka badań prezentowanych w dorobku, rozległa i wielowątkowa, jest bowiem oryginalna, nietuzinkowa, poruszająca tematy nowe, inspirujące lub tematy trudne – ze względu na złożoność badawczą wcześniej niepodjęmowane. Co istotne, to tematyka ważka naukowo i społecznie.

Mówiąc najkrócej: to dorobek publikacyjny liczącej się w lingwistyce polskiej badaczki podejmującej problematykę o dużej doniosłości poznawczej i społecznej – znajdujący aplikacyjne przełożenie w dydaktyce. Wysoką ocenę merytoryczną wartości dorobku naukowego dr hab. prof. UŚ Jolanty Nocoń postaram się uzasadnić w dalszej części recenzji.

Dokonania naukowo-badawcze

Zacznę od scharakteryzowania obszarów zainteresowań, w których dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń odnajdowała problemy badawcze i które znalazły przełożenie na opracowania występujące w dorobku publikacyjnym.

Już przegląd tytułów pozwala wnioskować o istnieniu w obrębie charakteryzowanego dorobku kilku kręgów tematycznych, w jakie układają się pokrewne pod względem tematyki prace. Wnikliwa lektura pozwala potwierdzić w pełni to ogólne spostrzeżenie, a dodatkowo wskazuje na obszar badań podstawowych, w którym Pani Profesor porusza się swobodnie. Jej prace przynależą do takich subdyscyplin lingwistycznych, jak stylistyka, tekstologia, dyskurs (w tym dyskurs edukacyjny) oraz teoria komunikacji. Poszczególne teksty koncentrują się wokół pewnych szerszych zagadnień, takich jak:

- styl i stylistyka – przeważająco w perspektywie dydaktycznej;
- dyskurs dydaktyczny/ dyskurs edukacyjny oraz genologia dydaktyczna – gatunki dydaktyczne, ze szczególnym uwzględnieniem podręcznika (jego struktury, typów zadań, poleceń oraz stosowanych strategii interakcyjnych);
- zróżnicowane problemy współczesnej ligwodydaktyki języka polskiego, w tym problemy budowania wiedzy o języku – świadomości językowej – konkretyzowania wychowania językowego w szkole;

- komunikacja werbalna, komunikacja w szkole, interakcje nauczyciel – uczeń, dialog lekcyjny, sytuacja kulturowo-komunikacyjna w XXI wieku w perspektywie lingwistycznej;
- kompetencje tekstowe, tekstotwórcze uczniów, ich osiągnięcia w posługiwaniu się polszczyzną mówioną i pisaną.

Jak widać z zakresu tematycznego, w opracowaniach naukowych Jolanty Nocoń domeny z obszaru badań podstawowych występują samodzielnie, ale także w przemyślanych, uzasadnionych założeniami badawczymi oraz samą materią, konfiguracjach i fuzji, prowadzących do obszaru badań stosowanych. Najmocniejszym ich akcentem jest uprawianie przez panią Profesor lingwodydaktyki (rozumianej jako teoria i praktyka uczenia (się) języka/o języku – skupionej głównie, ale nie wyłącznie – na języku polskim jako ojczystym), którą ona sama określa jako skupienie się na „teoretycznych zagadnieniach edukacji językowo-komunikacyjnej w języku polskim jako ojczystym”, przede wszystkim zaś jako kształcenie kompetencji tekstotwórczej oraz na rozwijanie świadomości językowej (w jej aspekcie gramatycznym, leksykalnym i tekstowym). Lingwodydaktyka stanowi tu określenie zasadne – przedmiot zainteresowania determinuje podejście teoretyczne, metodologiczne i pragmatyczne – pewien specyficzny zakres lingwistyki, który wymaga przyjęcia perspektywy interdyscyplinarnej. W twórczości naukowej dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń można ją zaobserwować zarówno w formie deklaratywnej, jak i w praktyce badawczej. Kompetencja lingwistyczna badaczki i jej zaplecze teoretyczne w postaci literatury przedmiotowej z zakresu socjologii, pedagogiki, psychologii, komunikologii itd. sprawiają, że dorobek budzi respekt szerokością i głębokością ujęcia problemów – z w pełni sfunkcjonalizowanymi kontekstami nielingwistycznymi.

Przyglądając się osiągnięciom publikacyjnym w aspekcie chronologicznym, można zauważyć ewolucję zainteresowań, polegającą na rozszerzaniu pól eksploracyjnych; a także wzrastanie do scalania rozwiązywanych problemów w teoretycznych strukturach/ujęciach. Jolanta Nocoń, począwszy od badań osiągnięć uczniów dotyczących języka polskiego, przeszła przez niewielkie próby badań stylistycznych (tekstów artystycznych – w nawiązaniu do edukacji) – do pogłębionych i rozwiniętych badań związanych podręcznikiem jako gatunkiem, tekstem i komponentem stylu dyskursu dydaktycznego (badane problemy: dialogowość – dialogizacja podręcznika, polecenia, zadania dydaktyczne, podręcznik w komunikacji, strategie interakcyjne w podręczniku, jego pozytywistyczna tradycja, dialog z tradycją w książce szkolnej, treści kształcenia językowego w podręcznikach – między tradycją a zmianą). Autorka harmonijnie i w wyważony sposób rozszerzała pole badań z gatunku dydaktycznego

(podręcznika) na cały dyskurs dydaktyczny – jego zawartość treściową w obrębie przedmiotu język polski: zbalansowaną pomiędzy wiedzą o języku a znajomością użycia języka w jego sferze komunikacyjnej. Skupiła też uwagę na kompetencjach tekstowych/ tekstotwórczych uczniów, na strategiach nabywania przez nich wiedzy o języku, na stylu ucznia, także na pozostałych uczestnikach komunikacji dydaktycznej – jak nieobecny-obecny w tekście autor tekstu dydaktycznego. Pani Profesor, rozszerzając pole badawcze, nie porzuciła tego, czym pasjonowała się wcześniej: w okresie pohabilitacyjnym wróciła do zagadnień stylistycznych, już nie w wersji empirycznych analiz, ale podjętych jako teoretyczne rozważania i ustalenia koncepcyjne: w tym czasie Autorka opracowała bowiem zagadnienia związane z określeniem dyskursu edukacyjnego, a także stylu dydaktycznego i stylu tego dyskursu jako jednej z odmian stylowych polszczyzny; zajęła się także odmianami dyskursu edukacyjnego: dyskursem lekcyjnym oraz dyskursem edukacyjnym w Internecie. W okresie tym poddała także badaniom i ustaleniom teoretycznym problemy lingwodydaktyczne, m.in.: tekst edukacyjny, świadomość językową vs. funkcjonalizm w uczeniu języka, wychowanie językowe a współczesność, lingwodydaktykę wobec elektronicznej komunikacji (nowej sytuacji kulturowo-komunikacyjnej, ponowoczesności, multimedialności – nowych mediów), bo w takim „zanurzeniu” przebiega dyskurs dydaktyczny.

Trzeba też podkreślić, że tę istotną dla dyskursu edukacyjnego i lingwoedukacji problematykę Pani Profesor nie tylko podjęła, ale zainicjowała szersze poszukiwania i zorganizowała wokół badania środowisko językoznawców dydaktyków i pedagogów – przez uczynienie jej przedmiotem ogólnokrajowej dyskusji na łamach serii „Język a Edukacja” (nawiązę do serii w dalszej części oceny dorobku).

Można w tym miejscu dodać, że w projektowaniu badań przez dr hab. prof. UO Jolantę Nocoń widać wyraźnie oparcie w empiryzmie, także głęboki szacunek wobec materii języka: analizy oparte są na rzetelnie zbieranym korpusie badawczym. Dopiero po wielokrotnej i racjonalnej weryfikacji faktów Autorka formułuje uogólnienia i wnioski, które stają się wiarygodną teorią naukową – strukturą dla porządkowania obserwacji i faktów. Dbą także niezmiennie o precyzję słowa, zwłaszcza w zakresie proponowanej terminologii naukowej, co świadczy o dobrej szkole lingwistycznej i stylistycznej oraz daje efekty naukowe najwyższej próby.

Jako swoje najważniejsze osiągnięcia dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń wskazała publikacje pohabilitacyjne, które można uznać za reprezentatywne dla Jej stylu uprawiania nauki. Z obowiązku recenzenckiego przyjrę się najpierw pracom wcześniejszym – wybranym, jako że nie sposób w ograniczonej objętościowo recenzji omówić szczegółowo wszystkich

objętych zestawieniem bibliograficznym opracowań. Poprzestanę na tych z nich, które charakteryzują zagadnienia absorbujące Badaczkę, a zostały wymienione w autoreferacie. Wśród nich znajduje się cykl tekstów poświęconych gatunkowi dyskursu edukacyjnego – podręcznikowi szkolnemu. Są to opracowania jeszcze sprzed doktoratu, jak *Dialogowość podręczników szkolnych* (1994), *Polecenia dydaktyczne w podręcznikach do nauki o języku* (1996), *Podręcznik w komunikacji dydaktycznej* (1996). Teksty te zapoczątkowały krąg tematyczny, który rozwinął się w szerszą pracę badawczą kontynuowaną w pozyskanym granicie promotorskim nt. *Struktura językowa podręczników do nauki o języku w szkole podstawowej* (1995-1996). Zwłaszcza pierwsze z opracowań pomieszczone w monografii – bardzo ważnej i często cytowanej pt. *Kształcenie porozumiewania się* – pod redakcją Stanisława Gajdy oraz Autorki, okazało się inspirujące dla Jej dalszych poszukiwań. Jolanta Nocoń, korzystając ze sfunkcjonalizowanych przez Janusza Lalewicza ról kategorii osobowych, wskazała na znaczące dla aktu komunikacji dydaktycznej wewnątrztekstowe (podręcznikowe) relacje osobowe. Tym samym otworzyła pole eksploracji z udziałem podręcznika, z wpisanym weń odbiorcą oraz nadawcą, a także komponentami zdepersonalizowanymi w jego strukturze.

Do problematyki podręcznika w dyskursie dydaktycznym Autorka wraca wielokrotnie, z jednej strony – udatnie rozwijając wątki badawcze z nim związane (m.in. w dwóch monografiach, którym przyjrę się później) – np. w opracowaniach: *Zadania dydaktyczne integrujące kształcenie językowe i kształcenie kulturowe (w podręcznikach do języka polskiego)* (2002), *Dialogizacja tekstu monologicznego w dyskursie dydaktycznym (na przykładzie podręcznika szkolnego)* (2006), *Jak w podręcznikach do języka polskiego „rozmawia się” z uczniem* (2007); a z drugiej strony – kładąc akcent na inne ujęcia: tradycji i zmiany w treściach uczenia o języku, czy też uczenia o języku a uczeniu języka, jak w opracowaniach: *Tradycja pozytywistyczna w programach i podręcznikach do gimnazjum* (2003), *Dialog z tradycją w pewnym typie zadań podręcznikowych* (2009) czy *Treści „mniej ważne”? Kształcenie językowe w wybranych podręcznikach do języka polskiego dla klasy I liceum* (2004), *Strategie nabywania przez ucznia wiedzy o języku (na przykładzie zadań podręcznikowych)* (2012).

Z czasem szkolny gatunek staje się w analizach prof. Jolanty Nocoń materia, z której Badaczka korzysta, by określić dla np. styl gatunku dydaktycznego (por. tekst pt. *Paradoksy stylu podręczników szkolnych* (2007, Belgrad) czy wyjaśnić pojęcia dla lingwodydaktyki ważne, ale niedoprecyzowane, niejasne (por. opracowanie *Świadomość językowa w podręcznikach szkolnych (teoria i praktyka)* (2014). Już tych kilka artykułów pozwala dostrzec ważny rys Pani Profesor: prezentuje ona swoje przemyślenia i badania na różnych forach,

polskich i zagranicznych (opracowania publikowane były w różnych wydawnictwach i krajach), poddając je dyskusji w macierzystej jednostce, jak też konfrontując ze spojrzeniem specjalistów zagranicznych, reprezentujących różne stanowiska badawcze.

Refleksji naukowej dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń bliskie jest ujęcie dyskursowe, dyskursologiczne – dyskurs dydaktyczny stanowi kategorię, na którym Badaczka budowała teorię gatunku – podręcznika szkolnego w swej rozprawie habilitacyjnej. To też ujęcie dominujące przede wszystkim w udanej próbie stworzenia koncepcji dyskursu edukacyjnego (por. *Dyskurs edukacyjny i jego społeczny zasięg*, 2013), którą sama Autorka uznaje za jedną z najważniejszych publikacji pohabilitacyjnych. Ukazała się ona w drugim zeszycie serii ważnej dla dydaktyków języka pt. „Język a Edukacja”, który został poświęcony tekstowi edukacyjnemu. I rzeczywiście to pogłębione i obszerne studium zyskało opinię podstawowego w badaniach nad tym typem dyskursu. Badaczka ukazuje w nim ujęcie szerokie, uwarunkowane specyfiką relacji nadawczo-odbiorczej typu Nauczyciel-Uczeń. Wskazuje także na istnienie wielu odmian/profilu dyskursu uznawanych za edukacyjne – przy założeniu warunków koniecznych „edukacyjności”: dysproporcji wiedzy pomiędzy interlokutorami, oraz przyjęciu przez nich „edukacyjnych” ról: Nauczyciela i Ucznia – a wyodrębniających się w zależności od różnych przestrzeni uniwersum mowy (szkolnej, akademickiej, ale też religijnej czy medialnej). Koncepcję przedstawioną w artykule dopełnia autorska typologia gatunków edukacyjnych, a liczne cytacje tego tekstu poświadczają jego znaczącą rangę.

Ujęcie dyskursologiczne dominuje także w opracowaniach kilku zagadnień szczegółowych, jak: kategoria autora tekstu i autora w tekście dydaktycznym (w opracowaniu *Autor tekstu i autor w tekście dydaktycznym* (2009), strategię temporalizacji (w artykule *Stylistyczne aspekty temporalizacji w tekście dydaktycznym*, „Język Polski” 2010), styl dydaktyczny/ styl dyskursu dydaktycznego (w opracowaniach: *Stylistyczne aspekty dyskursu edukacyjnego* (2011) oraz *Badania nad stylem dydaktycznym w Polsce* (2011), dyskurs lekcyjny/komunikacja lekcyjna (w artykule *Dialog lekcyjny w perspektywie lingwistycznej* (2012), dyskurs w Internecie (*Dyskurs edukacyjny w Internecie* (2016). Trzeba uznać wysoką wartość merytoryczną (poświadczoną licznymi cytacjami i odwołaniami) i metodologiczną, jak też solidność wykonania przytoczonych opracowań.

Swego rodzaju podsumowaniem dla wskazanych badań dyskursowych stało się obszerne i pogłębione studium pt. *Styl dydaktyczny – styl dyskursu dydaktycznego* zamieszczone we wspomnianej już i uznanej przez badaczy monografii pt. *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*. To pierwsza (czego jest w pełni świadoma sama Autorka) synteza badań nad stylem dydaktycznym/stylem dyskursu dydaktycznego w polskiej

lingwistyce – poszerzona dodatkowo obszerną bibliografią najważniejszych opracowań z tego zakresu.

Badacz zainteresowany dyskursem edukacyjnym nie może nie dostrzec wpływu na ten dyskurs przemian cywilizacyjnych: społeczno-komunikacyjnych, m.in. wpływu mediów elektronicznych, językowej odmiany medialnej oraz wpływu użytkowników samych mediów i języka – „pokolenia Sieci”. Diagnozowanie zmian, którym podlegają wszystkie komponenty dyskursu edukacyjnego, rozpoznawanie potrzeb edukacyjnych, które powstają w warunkach przemian stało się tematem kilku dalszych opracowań Pani Profesor (m.in.: *Wpływ nowych mediów na architekturę tekstu dydaktycznego* (2006), *Edukacja polonistyczna w szkole XXI wieku – szanse i zagrożenia* (2014), *Wychowanie językowe w szkole a współczesna sytuacja kulturowo-komunikacyjna* (2015); *Szkolny polonista na usługach rynku pracy? O kształceniu językowo-komunikacyjnym w czasach (po)nowoczesnych* (2016); *W stronę podmiotowości? Koncepcje uczenia o języku w czasach (nie tylko) ponowoczesnych* (2017), *Lingwodydaktyka wobec elektronicznych form komunikowania (się)* (2017). Rozważania te stanowią o podstawach nowoczesnej lingwodydaktyki, stały się też punktem wyjścia ostatniej monografii pt. *Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy* (Opole 2018).

Analizując szczegółowo badania dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń i ich rezultaty, nie można zapomnieć o charakterystycznym rysie jej twórczości naukowej: oto problemy lingwodydaktyczne zamocowane są zawsze w badaniach podstawowych – mocno osadzone w teoriach „czystego” językoznawstwa, szczególnie w nowych subdyscyplinach, jak współczesna stylistyka tekstu – tekstologia – lingwistyka tekstu, lingwistyka antropologiczna, kognitywna, genologia lingwistyczna czy analiza dyskursu. Badaczka włącza je do empirii, „stosuje” do rozwiązywania problemów edukacyjnych i modelowania procesu kształcenia językowo-komunikacyjnego, tworząc koncepcje lingwodydaktyczne, jak np. w opracowaniu *Przedmiot język polski w szkołach III Rzeczypospolitej Polskiej (po 1989 roku)* (2003) czy w artykule pt. *Rozwijanie i doskonalenie kompetencji tekstotwórczej w perspektywie lingwodydaktycznej* (2012), a także w tekście pt. *Słowo jako przedmiot edukacji polonistycznej (przed 1999 rokiem i po nim)* (2013). Są wśród opracowań autorskie propozycje empirycznego modelowania procesu kształcenia językowo-komunikacyjnego, jak: funkcjonalne wykorzystanie transformacji tekstowych do budowania sprawności tekstotwórczych (*Transformacje tekstów w edukacji językowej*, 2002), metody nabywania przez ucznia wiedzy o języku (*Strategie nabywania przez ucznia wiedzy o języku (na przykładzie zadań podręcznikowych)*, 2012), sposoby funkcjonalizowania wiedzy o języku w zadaniach dydaktycznych (*Świadomość językowa w podręcznikach szkolnych (teoria i praktyka)*, 2014), profilowanie szkolnej wiedzy

o języku (*Profile szkolnej wiedzy o języku w kontekście egzaminów zewnętrznych*, 2017). Niezależnie od faktu zanurzenia w dyscyplinach podstawowych Autorka doskonale „mierzy” możliwości współczesnego ucznia i kontekstów szkolnych, opowiadając się za odejściem od scjentyście traktowanej nauki o języku na rzecz nauki języka podbudowanej wiedzą o języku (por. np. *Wiedza o języku czy wiedza językowa? – o uczeniu gramatyki w szkole* (2009). Pani Profesor zajmuje się bowiem także badaniem tekstów uczniowskich, koncentrując się na określeniu poziomu sprawności tekstotwórczych (por. np. *Kompetencje tekstowe uczniów a rozumienie czytanego tekstu*, 2005; *Styl(e) wypowiedzi pisemnej licealistów*, 2010; *Wariantywność stylu tekstu w perspektywie edukacyjnej*, 2018). Lingwodydaktyczne obszary obejmują więc w twórczości naukowej zarówno teorię, jak i praktykę.

Artykuły dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń, wzorcowe pod względem struktury, poruszające tematy ważne, dyskutowane przez lingwistów i badaczy innych dyscyplin, o dużej doniosłości teoretycznej i praktycznej, ukazują się w ważnych tomach zbiorowych i w uznanych czasopismach naukowych oraz seriach wydawniczych – wielu o zasięgu międzynarodowym (np. „Stylistyka”, „Język Polski”, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia”, „Edukacja”, „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”, „Polonistyka”, „Polonistyka. Innowacje”, „Kształcenie Językowe”, „Lingwistyka Stosowana”, „Studia Pragmalingwistyczne”), a także w czasopismach zagranicznych („Usta ad Albim Bohemica”, „Сшл”).

Monografie autorskie

Polecenia i pytania w podręcznikach do nauki o języku, Opole 1997

Przedmiotem szczególnego zainteresowania w pierwszej autorskiej monografii stały się dla dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń podręczniki do nauki o języku adresowane do starszych uczniów szkoły podstawowej (wtedy: klas IV-VIII), pochodzące zarówno sprzed zmiany programowej w latach siedemdziesiątych, jak i późniejsze – z lat dziewięćdziesiątych. Stawiając sobie za cel „pokazanie, w jaki sposób i w jakim zakresie językowe ukształtowanie tekstu podręcznikowego służy realizacji zadań szkolnej nauki o języku” (s. 8), za najważniejsze z lingwodydaktycznego punktu widzenia uznała Autorka dwa komponenty: organizacji procesu przyswajania oraz informacyjny, które obok komponentu orientacyjnego uznała za główne składniki strukturalne podręczników do nauki o języku.

Już we wstępnych rozdziałach monografii możemy poznać rzetelność badawczą Autorki: zanim w rozdziale 2. przedstawiła wnikliwą charakterystykę wspomnianych komponentów strukturalnych podręcznika, dała dowód znajomości badań nad podręcznikiem szkolnym i jego funkcjami (przywołuje w tekście koncepcje badaczy podręcznika, m.in.: K. Sośnickiego, K. Lecha, W. Okonia, C. Kupisiewicza, L. Leja i T. Parnowskiego). Ukazała swoje umiejętności tworzenia koncepcji teoretycznych, sięgając do badań lingwistycznych, uznała podręcznik za ważne ogniwo komunikacji dydaktycznej podczas lekcji, uruchamiające dodatkowe interakcje nadawczo-odbiorcze, zachodzące między: nauczycielem i uczniem; nauczycielem i podręcznikiem oraz między uczniem i podręcznikiem. Takie podejście pozwoliło Badaczce na skrupulatne opisanie występujących w podręczniku odmiennych repertuarów środków językowych wyrażających dwa poziomy rôle komunikacyjnych nadawcy i odbiorcy (lokujących się na dwóch poziomach — wewnątrz- i zewnątrztekstowym).

Obszerność materiału, z którym mamy do czynienia w monografii – bogaty zbiór różnego typu poleceń i pytań dydaktycznych (6887 przykładów), różnorodność zastosowanych kryteriów kategoryjnego podziału zarówno dla poleceń podręcznikowych (rozdział 3.), jak i pytań dydaktycznych (rozdział 4.; kryteria semantyczno-funkcjonalne i strukturalno-semantyczne) wymagały od Badaczki umiejętności subtelnej analizy znaczeniowej i sporego doświadczenia dydaktycznego. O tym, że zadanie to wypełniła, świadczą cytacje i odwołania dowodzące, iż do opracowania sięgali/sięgają badacze i praktycy piszący podręczniki. Rozdziały 3. i 4. stanowią też bardzo dobry przykład rzetelnej, głębokiej analizy semantyczno-funkcjonalnej i strukturalno-semantycznej.

Wnikliwa i konsekwentna analiza zarówno poleceń, jak i pytań dydaktycznych kończy się wieloma cennymi wnioskami. Autorka wskazała w nich, że duży wybór ówczesnych podręczników szkolnych wcale nie świadczy o ich istotnym przeobrażeniu. Jak pokazała, wówczas dominował w nich komponent organizacji przyswajania, który jest konsekwencją preferowania koncepcji dochodzenia do wiedzy drogą odkrywania i działania, ale brakowało elementów, które pomogłyby uczniowi przyswoić wiadomości (brak schematów, poglądowych wykresów, graficznych zestawień) i stwarzałyby motywację do podjęcia kontaktu z tekstem. W badanych wtedy podręcznikach były preferowane cele teoretyczno-poznawcze wiedzy o języku, a kształcona sprawność systemowa ograniczona do znajomości kodu językowego i budowania poprawnych tekstów zgodnych z jego regułami. Niewiele uwagi poświęcano wówczas kształceniu innych poziomów sprawności językowej — społecznej, sytuacyjnej i pragmatycznej, które pozwalają konstruować teksty z uwzględnieniem odbiorcy, tła komunikacyjnego i nadawczych intencji.

Jak widać, wiele wniosków, które Jolanta Nocoń wyciągnęła 20 lat temu, aktualnych jest do dnia dzisiejszego (na co wskazują nowsze badania, np. znane mi z pracy doktorskiej Aleksandry Zok-Smoły pt. *Wyrazy funkcyjne w teorii i praktyce szkolnej* (2017).

Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana, Opole 2009

W tej monografii zmienia się nie zmienia się obiekt (podręcznik szkolny), ale zmienia się perspektywa: przedmiotem badań jest podręcznik, jednak widziany jako jeden z „wzorców gatunkowych tekstów dydaktycznych” (s. 7), które odzwierciedlają zmiany zachodzące w polskim dyskursie dydaktycznym. To dzieło przełomowe, wypełniające lukę w lingwistycznych badaniach gatunków tekstu, ale także w badaniach nad dyskursem dydaktycznym/edukacyjnym. Dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń podjęła się w tej monografii zadania trudnego, gdyż gatunek podręcznika jest gatunkiem złożonym, zróżnicowanym pod względem treści, rozbudowanym formalnie – i zwykle obszernym.

Autorka założyła przy tym, że jej opis powinien określić sam wzorzec gatunkowy (dać opis statyczny), ale też winien pokazać główne kierunki przemian w obrębie tego gatunku, a więc stać się opisem dynamicznym. I to ten problem stał się głównym celem badawczym. W centrum badań znalazł się zatem „gatunek tekstu, widziany jednak w szerokiej perspektywie kulturowo-pragmatyczno-pedagogicznej, a nie wyłącznie wąskiej – lingwistycznej” (s.11). W całości pracy Badaczka tworzy obraz monografii gatunku skoncentrowanej na dynamicznych procesach przemian wewnątrzgatunkowych i otwartej na konteksty zewnętrzne. Co cenne, dla uporządkowania opisu wzorca gatunkowego wykorzystuje koncepcję lingwistyczną Marii Wojtak oraz opis gatunku w czterech sferach: strukturalnym, pragmatycznym, kognitywnym i stylistycznym (sięga więc ponownie do badań podstawowych).

Ujawnia się zatem w tej monografii właściwość cenna dla badacza twórczości językowej: umiejętność ukazywania wytworów języka w szerszych kontekstach, z wykorzystaniem instrumentarium wiedzy o człowieku: *homo comunicans* czy *homo creator*. Znacznie poszerzony jest też warsztat naukowy. Jako zasadniczą wytyczną przyjęto metody lingwistyki tekstu, genologii lingwistycznej, stylistyki tekstu, analizy dyskursu, które twórczo zastosowane przez Autorkę, potwierdziły swoją przydatność i operacyjność, a także możliwość stosowania do działań związanych z pragmatyką językową, co czyni z nich narzędzia operacyjne dla lingwodydaktyki.

Całość monografii – przy postawieniu trudnego do rozwiązania zadania (zbadanie gatunku w perspektywie dynamicznej) ma przejrzystą kompozycję: składa się z dwóch części. W pierwszej Badaczka zawarła komponenty kontekstowe: charakterystykę dyskursu

dydaktycznego – po raz pierwszy mierzy się z autorską koncepcją odmiany dyskursu w obszernym wywodzie. Tu też daje pełny opis wzorca gatunkowego z ujęciem wewnątrzgatunkowego zróżnicowania.

Materiał badawczy w monografii stanowiły podręczniki szkolne wydane po 1998 roku – przeznaczone dla różnych etapów edukacji oraz przedmiotów szkolnych. Autorka zastosowała przy ich wyborze interesujące kryteria (by uzyskać wnioski dotyczące dynamicznej charakterystyki wzorca): były nimi podręczniki typowe dla tych sprzed reformy, klasyczne, oraz takie, które od klasyki odbiegały. W założeniach miały one wskazać na stopień trwałości wzorca gatunkowego w nowym kontekście, ale istotna w doborze była przede wszystkim możliwość porównania obu typów podręcznika, która wskazywało na przemiany wewnątrzgatunkowe (s. 67-86). Ich opis został podporządkowany czterem (wspomnianym już) aspektom wzorca tekstowego (strukturalnemu, pragmatycznemu – interakcyjnemu, stylowojęzykowemu, poznawczemu – kognitywnemu) i przedstawiony w drugiej części monografii w kolejnych rozdziałach, w postaci dychotomii (struktura liniowa – struktura rozgałęziona (rozdział 3.), świat odtwarzany – świat odkrywany (rozdział 4.), przedmiotowa monologowość – podmiotowa dialogowość (rozdział 5.), styl jednorodny – styl hybrydowy (rozdział 6.), werbalizm – wizualizacja (rozdział 7.)

Należy podkreślić zasługę dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń, która wprowadziła podręcznik szkolny do poważnej genologii lingwistycznej i pozwoliła go zobaczyć także w aspekcie dynamicznym, wyposażając tym samym badaczy, twórców podręczników, ale także nauczycieli w precyzyjną wiedzę na temat tego gatunku i siły jego oddziaływania na odbiorcę. Dała im do ręki potężne kompendium wiedzy praktycznej pozwalające tworzyć lepsze podręczniki, a odbiorcom nauczycielom – lepiej weryfikować przyszłe narzędzie pracy.

Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy, Opole 2018

W swojej monografii „profesorskiej” dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń podejmuje problem językowej edukacji polonistycznej w aspekcie lingwodydaktycznym. Oznacza to, że Badaczka chce spojrzeć na kształcenie językowe w szerokim kontekście: z perspektywy przemian we współczesnym świecie determinujących – niezależnie od woli organizatorów edukacji – to, jak będzie wyglądała edukacja, w tym – edukacja językowa dzisiejszych uczniów. I jest to kolejny rys charakterystyczny Językoznawczyni, która każdy problem lingwistyczny potrafi wszechstronnie oświetlić, by uzyskać wyrazistszy obraz całości i dać temu obrazowi uzasadniony opis.

Zakładając lingwodydaktyczną perspektywę do ujęcia kształcenia językowego, Autorka wyklada swoje rozumienie lingwodydaktyki, ujmując je jako „część dydaktyki języka polskiego (obok dydaktyki literatury i kultury) zajmująca się teorią i praktyką edukacji językowej. W obszarze jej zainteresowań badawczych znajdują się zagadnienia zarówno z tzw. dydaktyki języka, czyli rozwijania i doskonalenia umiejętności komunikacyjnych (mówienia, pisania, czytania i słuchania w języku ojczystym) oraz językowej sprawności systemowej (kompetencji językowej, jak i nauki o języku, tzn. wyposażenia ucznia w wiedzę metajęzykową i umiejętności analityczne (głównie w zakresie analizy gramatycznej)” (s. 7-8).

W historii lingwistyki różne były poglądy na temat tego, co powinno stanowić przedmiot zainteresowań i badań językoznawców. Znamienna jest w tym względzie myśl Wittgensteina, charakteryzująca jego instrumentalną teorię znaczenia, iż: „znaczeniem słowa jest sposób użycia go w języku” (Wittgenstein, *Dociekania filozoficzne*, 2008). Również kontekstualiści brytyjscy (B. Malinowski, J.R. Firth) zauważali, że to kontekst wpływa na rozumienie komunikatu. W tym sensie koncepcja Badaczki jest pełną, zgodną z tradycją językoznawczą oraz jedynie słuszną w czasach, gdy informacje kontekstowe niezbędne do prawidłowej interpretacji tekstu/komunikatu są szeroko dostępne. Zgodnie z koncepcją ‘lingwodydaktyki w kontekście’ została zaprojektowana kompozycja monografii: rozpoczynająca się od zdiagnozowania wszelakich kontekstów i uwarunkowań, z kolejno następującymi podejściami teoretycznymi, modelami dydaktycznymi, po działania lekcyjne.

Co Badaczka rozumie przez kontekst? Rozumie go szeroko: to nie tylko kontekst zachodzący pomiędzy lingwodydaktyką a lingwistyką współczesną (teorie języka) czy naukami o procesach poznawczych (pedagogiką, psychologią, neurolingwistyką i innymi). To także kontekst cywilizacyjny, multimedia, charakter kultury: obrazowość, mówioność, potoczność, interkulturowość, również polityka językowo-komunikacyjna, a także reformy systemu oświaty i programowe, bo wszystkie te komponenty mają wpływ na współczesną komunikację i kompetencję językową młodych użytkowników języka. Wpływ – nie zawsze pozytywny, toteż kontekstowa perspektywa oddaje edukacji pole do poszerzenia treści kształcenia o nowe rodzaje komunikowania się, wykształcone w cyfrowym świecie, umożliwienia uczniom „nabycia kompetencji niedostępnych lub trudno dostępnych w pozaszkolnej socjalizacji językowo-komunikacyjnej” czy przeciwdziałania niepożądanym zmianom w kompetencji językowo-komunikacyjnej młodego pokolenia.

Jako wytrawna językoznawczyni i dydaktyk Badaczka obudowuje kreowaną koncepcję kształcenia podejściami i koncepcjami lingwodydaktycznymi (jak podejście podmiotowe, podejście komunikacyjne, systemocentryzm, normatywizm, funkcjonalizm, podejście

integracyjne i tekstocentryzm), wskazując jednocześnie, że modele oparte na tych teoriach ciągle dowodzą ich niedoskonałego przełożenia na praktykę dydaktyczną kształcenia językowego. To kluczowy i szczególnie cenny fragment w monografii, Autorka daje w nim podstawy do „odświeżenia”, przeorientowania programu kształcenia językowego, z możliwością dostosowania go do nowej sytuacji językowo-kulturowej i wspomżenia uczniów w nabywaniu kompetencji językowo-komunikacyjnej „w duchu *bene dicendi*”.

Na koniec dr. hab. prof. UO Jolanta Nocoń ukazuje lingwodydaktyczne problemy szczegółowe: przykłady zagadnień w empirycznym opracowaniu lekcyjnym. Wskazuje m.in. na konieczność poszukiwań skutecznej metodyki składni, by wspomagała ona rozwój sprawności językowo-komunikacyjnych, konieczność kształcenia medialnych umiejętności komunikacyjnych niezbędnych dla bezpiecznego porozumiewania się w mediach elektronicznych oraz konieczność – co może budzić zdziwienie – budowania kompetencji miękkich wychowanków, na co jednak kształcenie języka pierwszego powinno być nastawione.

Monografią *Lingwodydaktyka na progu XXI wieku...* Autorka potwierdza po raz kolejny, iż jest badaczką w pełni dojrzałą, która nie tylko potrafi zakotwiczyć własne poszukiwania w znanych teoriach i metodologiach, ale też uzasadnić je szeregiem argumentów, by na koniec – przedstawić własną, w pełni podbudowaną koncepcję – w przypadku profesorskiej monografii – koncepcję lingwodydaktyki.

Reasumując ocenę dorobku naukowego i rozprawy profesorskiej, chcę wymienić, co uważam za wkład dr. hab. prof. UO Jolanty Nocoń w rozwój wiedzy językoznawczej:

1. Prace dotyczące stylu i stylistyki tekstu w perspektywie dyskursologicznej, dokumentujące badania prowadzone od wielu już lat, systematycznie, realizujące projekty dopełniające, pogłębiające, nowatorskie.
2. Prace dotyczące dyskursu dydaktycznego/ dyskursu edukacyjnego oraz genologii dydaktycznej – gatunku dydaktycznego, ze szczególnym uwzględnieniem podręcznika (jego struktury, typów zadań, poleceń oraz stosowanych strategii interakcyjnych).
3. Badanie problemów współczesnej lingwodydaktyki języka polskiego, w tym problemów budowania wiedzy o języku – świadomości językowej – konkretyzowania nowoczesnego – z uwzględnieniem szerokiego kontekstu – wychowania językowego w szkole.
4. Zainicjowanie i prowadzenie badań lingwodydaktycznych (także zorganizowanie forum do takich badań w postaci serii naukowej „Język a Edukacja”, a także

intensyfikowania badań na rzecz integrowania wiedzy lingwistycznej z wiedzą z innych dziedzin nauki, wynikających ze specyfiki obiektu zainteresowań.

5. Twórczy eklektyzm metodologiczny oparty mocno na badaniach podstawowych, z dostosowaniem metodologii do potrzeb naukowych i badawczych (kreatywne podejście do podstaw metodologicznych).
6. Łączenie badań podstawowych z pracami aplikacyjnymi.

Redakcja prac zbiorowych

Dr hab. prof. UŚ Jolanta Nocoń jest redaktorką lub współredaktorką 8 tomów zbiorowych („Języka a Edukacja 4”. *Wychowanie językowe*, Wyd. UO, Opole 2015; „Języka a Edukacja 3”. *Świadomość językowa*, Wyd. UO, Opole 2014; *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, UNIVERSITAS, Kraków 2013; „Języka a Edukacja 2”. *Tekst edukacyjny*, Wyd. UO, Opole 2013; „Języka a Edukacja 1”. *Kształcenie językowe*, Wyd. UO, Opole 2012; *Filologiczny widnokrąg. Obrazy stare i nowe*, Wyd. UO, Opole 2012; *Uczeń w świecie języka i tekstów*, Wyd. UO, Opole 2010; *Kształcenie porozumiewania się*, Wyd. UO, Opole 1994.).

To bazowy, bardzo istotny aspekt działań naukowo-organizatorskich samodzielnego pracownika nauki: świadczy o umiejętności wyszukiwania tematów ważnych, trudnych, potrzebnych i atrakcyjnych, gromadzenia wokół nich zespołu badaczy z wielu ośrodków (nie tylko macierzystego), wielu środowisk akademickich krajowych i zagranicznych; konstruowania spójnej całości z opracowań cząstkowych. Świadczy wreszcie o umiejętności sfinalizowania projektu w postaci publikacji książkowej zajmują poczesne miejsce w pracy naukowej. Umiejętności te Jolanta Nocoń opanowała znakomicie. Zbiorowe tomy pod jej redaktorskim patronatem są tego widocznym dowodem.

Wymienię tu, tytułem przykładu, już wspomnianą, istotną dla badaczy dyskursu edukacyjnego i lingwodydaktyki serię „Język a Edukacja”, którą Pani Profesor zainicjowała i zorganizowała. Pięć kolejnych zeszytów stało się „miejscem spotkań” dla różnych koncepcji naukowych odnoszonych do tego, „co dzieje się na linii język – edukacja, z akcentem na język”, forum do wieloaspektowego prezentowania istotnych dla lingwodydaktyki problemów. Dziś to „forum” stanowi bazę dla koncepcji budowanych do rozwiązywania ważnych, także szczegółowych, zagadnień dydaktycznych języka polskiego jako ojczystego. Dużym osiągnięciem redaktorskim jest również zestaw autorów zapraszanych do tomów: gromadzą one teoretyków i praktyków językoznawstwa i dydaktyki, którzy debatują o wielu aspektach i perspektywach lingwodydaktyki. Ważne dla przyszłości dyscypliny jest to, że zostało

dostrzeżonych wiele zagadnień do tej pory niewyjaśnionych, bo to gwarantuje pożytek dla jakości dyskursu edukacyjnego. Z wieloaspektowych, wielodyscyplinarnych rozważań wynika interdyscyplinarny, fundamentalny dla rozwoju dyscypliny charakter tomów należących do serii, o który troszczy się – to kolejna redaktorska zasługa Jolanty Nocoń – pozyskany do komitetu redakcyjnego zespół wybitnych lingwodydaktyków, językoznawców, psychologów i pedagogów, co przekłada się na jakość opracowań poświadczona wysoką cytowalnością przynależnych do serii tekstów.

Zatrzymam się też przy tomie współredagowanym przez dr hab. prof. UO Jolantę Nocoń *Style współczesnej polszczyzny. Przewodnik po stylistyce polskiej*, wspomnianej już pracy o nieocenionej wartości, zawierającej 15 dużych rozdziałów napisanych przez wybitnych specjalistów z trzech ośrodków akademickich: Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego oraz Uniwersytetu Wrocławskiego. Redaktorom tej pracy (współredagowały tom także Elżbieta Malinowska oraz Urszula Żydek-Bednarczuk) udało się w pełni zrealizować ambitne i wieloaspektowe zadanie stworzenia opracowania syntetyzującego najnowsze badania nad stylami współczesnej polszczyzny (w szerokim ujęciu). Zasluga Jolanty Nocoń dla pozyskania wybitnych autorów jest oczywista, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że monografia powstała jako efekt międzyuczelnianego grantu „Style współczesnego języka polskiego”, którym Badaczka kierowała (2010-2013).

Monografie zbiorowe to kolejny, bardzo mocny punkt badacza: zdolności do współpracy naukowej i organizacyjnej z kolegami – wybitnymi i uznanymi, ale także – początkującymi.

Zapoznając się z dorobkiem Pani Profesor, z wielkim dla siebie pożytkiem czytałam monograficzne tomy zbiorowe, które redagowała lub współredagowała. Lektura dała mi wiele satysfakcji intelektualnych. Ta ocena dotyczy m.in. tomu *Kształcenie porozumiewania się*, 1994 – tomu znanego i uznanego, a także tomu pt. *Filologiczny widnokrąg. Obrazy stare i nowe*, Opole 2012 – mniej znanego, ale bardzo bogatego merytorycznie, jednocześnie jednolitego w nadrzędnej idei (to tom łączący filologię literacką i językoznawczą – ofiarowany prof. Irenie Jokieli) i zróżnicowanego w poszczególnych treściach, a co nie mniej ważne: pełnego inspiracji. O znaczącym walorze naukowym tomu świadczy, iż wiele artykułów poza tym, że przynosi opis podejmowanych przez autorów tematów, otwiera też nowe pola badawcze.

Organizowanie życia naukowego

Dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń ma okazały dorobek w zakresie organizowania życia naukowego w ośrodku macierzystym. Jest inicjatorką, pomysłodawczynią,

organizatorką/współorganizatorką licznych konferencji w Instytucie Filologii Polskiej (obecnie Instytucie Polonistyki i Kulturoznawstwa) Uniwersytetu Opolskiego, których wymiernym efektem – poza korzyściami ze spotkań i dyskusji naukowców z różnych ośrodków krajowych i zagranicznych – są tomy zbiorowe, redagowane/współredagowane przez Nią.

Do tego pola aktywności włączam udział w komitetach i radach programowych czasopism: „Stylistyki”, wyd. Uniwersytet Opolski; „Polonistyki. Inspiracji”, wyd. Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu; „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia”, wyd. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Współpraca międzynarodowa

I na tym polu dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń ma osiągnięcia.

Publikuje w czasopismach zagranicznych (np.: „Usta ad Albim Bohemica”, wydawca czasopisma: Pedagogická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem; „СШУЛ”, wydawca Uniwersytet w Belgradzie).

Pani Profesor współpracuje z badaczami lingwodydaktyki z zagranicy – jest członkiem zespołu badawczego: Czech-Slovak-Polish gathering of L1 didacticians, Czech Language Department at the Faculty of Education, Charles University in Prague (Czech Republic). Od lat też udziela się w gremiach slawistycznych, uczestniczy w konferencjach międzynarodowych – w kraju i zagranicą (np. w *Czesko-słowacko-polskim spotkaniu dydaktyków języka ojczystego*, w Luhacovicach, 2018 r., organizowanym przez Uniwersytet Karola w Pradze; w konferencji *Язык в координатах массмедиа*, w Petersburgu, 2017 r. organizowanej przez Sanktpetersburski Uniwersytet Państwowy, Sankt Petersburg; w IV Międzynarodowej Konferencji Naukowej: *Stylistyka dziś i jutro*, w Moskwie, 2016 r., organizowanej przez Moskiewski Narodowy Uniwersytet im. Łomonosowa Katedra Stylistyki Języka Rosyjskiego.

Odbyła też krótki staż zagraniczny w ramach Erasmus+ (teaching programme) w Uniwersytecie Masaryka (Masaryk University Faculty of Art., Department of Slavonic Studies, w Brnie w 2017 roku). A od 2018 roku jest członkiem Komisji Stylistycznej Międzynarodowego Komitetu Sławistów.

Tu także wspomnieć należy o współorganizowaniu V Kongresu Polonistyki Zagranicznej *Polonistyka wobec wyzwań współczesności*, (2012) – wielkim przedsięwzięciem międzynarodowym.

Inne dokonania: dydaktyczne, organizacyjne, popularyzatorskie

Dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń jest dyrektorem, ekspertem w licznych gremiach, uczestnikiem licznych projektów badawczych i grantów.

Napisała wiele recenzji eksperckich, jest (lub była) członkiem 8 zespołów i gremiów eksperckich (m.in.: członkiem Zespołu Dydaktycznego Rady Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk (od 1999 r.); członkiem Komisji PAU do Opiniowania Podręczników Szkolnych (od 2002); członkiem Komitetu Okręgowego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego (kadencja 2008-2011); członkiem Komisji Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk Oddział w Katowicach (kadencja 2011-2014); członkiem Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy Komitetu Językoznawstwa PAN w Warszawie (kadencja 2003-2007); członkiem zespołu ekspertów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej ds. egzaminu maturalnego; ekspertem Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie; członkiem zespołu eksperckiego przy Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej do oceny kierunku filologia polska (od 2009 r.).

Poza celami poznawczymi oraz naukowymi prace te przynoszą korzyści praktyczne w zakresie nauczania języka polskiego w szkole (w szkołach różnego poziomu i typu), wiodą ku udoskonaleniu zawartości programowej w zakresie kształcenia językowego oraz jego weryfikacji i skutecznej ewaluacji, a finalnie prowadzą do rozwoju lingwodydaktyki jako subdyscypliny.

Dla pracownika naukowego zajmującego się naukowo językoznawstwem, ale też dydaktyką zasadniczą wagę ma kontakt z praktyką szkolną i nauczycielami. To tworzy znaczący obszar działań Pani Profesor, która bierze udział w różnych przedsięwzięciach poszerzających i aktualizujących wiedzę merytoryczną i dydaktyczną nauczycieli, m.in. popularyzuje wiedzę o współczesnym języku polskim oraz o dydaktyce kształcenia językowego na konferencjach, odczytach i seminariach, spotkaniach, warsztatach prowadzonych dla nauczycieli i dla uczniów. Tych spotkań warsztatowych, w ośrodkach metodycznych, konferencji szkoleniowych: dla maturzystów, nauczycieli, trenerów szkoleń w zakresie oceniania prac maturalnych, było w różnych miastach Polski (Katowice, Opole, Warszawa, Łomża, Kazimierz Dolny, Kraków, Konin, Wałbrzych) około dwudziestu.

W biografii naukowej Jolanty Nocoń łatwo dostrzec, że ważne dla Niej także są zewnętrzne kontakty instytucjonalne, kształtujące ramy działań naukowych i popularyzujących naukę, wykraczające poza macierzystą Uczelnię. Wymienić tu można: Centralną Komisję Egzaminacyjną, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, WOM w Opolu, w Katowicach,

Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP w Kielcach, Komitet Okręgowej Olimpiady Literatury i Języka Polskiego.

Wszystkie te dane pokazują naukowca, który traktuje współpracę ze środowiskiem zewnętrznym, ze szkołą, z nauczycielami, z uczniami – jako misję, wartość dodaną i potrzebną w pracy pracownika nauki. Wiedza, kompetencja uczonego styka się z działaniami, których funkcją jest wprowadzenie ich w praktykę, po skutecznej weryfikacji ich zasadności, przydatności, skuteczności, „przyjazności”. Tak nauka łączy się w pracy Jolanty Nocoń z *praxis* – jako sfera działania i aplikacji wiedzy i doświadczenia.

Różnorodność form aktywności popularyzującej wiedzę językoznawczą tworzy obraz badacza ceniącego obecność uczonego w dyskursie publicznym, rozumiejącego potrzebę wychodzenia poza przestrzeń uczelni, badacza, dla którego edukacja społeczna jest imperatywem i wartością.

Wyrazem doceniania efektów prac naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych są nagrody i odznaczenia, jakie otrzymała dr hab. prof. UO Jolanta Nocoń: 4 nagrody JM Rektora Uniwersytetu Opolskiego, przyznane za osiągnięcia naukowe i organizacyjne, dwukrotnie przyznana Nagroda Quality za podnoszenie jakości kształcenia w Uniwersytecie Opolskim, Medal Komisji Edukacji Naukowej i Srebrny Medal za Długoletnią Służbę.

Wyrazem docenienia jakości nauki uprawianej przez Jolantę Nocoń jest nagroda naukowa w dziedzinie językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha przyznana przez Polską Akademię Nauk Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych za pracę *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana* – w 2011 roku.

Konkluzja mojej recenzji wynika z całości przedstawionej opinii i jest w pełni pozytywna. Dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń jest wytrawną, kreatywną, innowacyjną badaczką. Jej twórczość naukowa cechuje się bogactwem ilościowym i jakością merytoryczną. Widać stałe poszerzanie obszaru zainteresowań przez językoznawcę i dydaktyka o dużym i znaczącym dorobku naukowym wysokiej próby, rozległych kompetencjach, ustawicznie doskonalonym warsztacie. To nauczyciel akademicki i wychowawca młodych naukowców, wykazujący troskę o nieustanne podnoszenie jakości pracy dydaktycznej, zasłużenie cieszący się uznaniem władz uniwersyteckich i studentów. Inny profil dr hab. prof. UO Jolanty Nocoń ukazuje Ją jako

znakomitego i skutecznego organizatora życia akademickiego. Ważnym składnikiem Jej pracy naukowej jest współpraca z zagranicą i ze środowiskiem krajowym.

Wobec przedstawionych wyżej faktów i ocen z głębokim przekonaniem i jednoznacznie popieram wniosek o nadanie Jej tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych.

Katowice, 27 kwietnia 2019 r.

B. Stępień-Szamburska